

MUSTAQILLIKNING DASTLABKI YILLARIDA CHORVACHILIK SOHASIDAGI ASOSIY MUAMMOLARGA E'TIBOR MASALASI

Muyiddinov Bekali

Buxoro viloyati Osiyo xalqaro universiteti Tarix fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17366017>

O'zbekiston Respublikasining 1991-yilda davlat mustaqilligiga erishishi mamlakat iqtisodiyotining barcha tarmoqlarini, jumladan qishloq xo'jaligi va chorvachilik sohasini tubdan isloh etish zaruratini keltirib chiqardi. Mustaqillik arafasida iqtisodiyot, ayniqsa agrar tarmoq sobiq ittifoq markazlashgan boshqaruv tizimiga qattiq bog'langan, resurs va qaror qabul qilishdagi mustaqillik yetishmasligi, shuningdek bozor mexanizmlarining yo'qligi tufayli inqiroz holatida edi. Aynan shu sharoitda chorvachilik sohasini qayta tiklash, bozor talablariga moslashtirish, aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash hamda tarmoqqa investitsiyalarni jalb etish davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi.

1990-yillar boshida O'zbekiston iqtisodiyoti keskin o'tish davrini boshdan kechirdi. SSSR parchalanishi bilan birga xo'jalik aloqalari uzildi, yoqilg'i, ozuqa, texnika va ehtiyot qismlar yetkazib berish tizimi izdan chiqdi. Qishloq xo'jaligida, xususan chorvachilikda ishlab chiqarish hajmi kamaydi, hayvonlar soni qisqardi, ozuqa yetishmovchiligi kuchaydi. 1991–1995-yillarda respublika miqyosida qoramol, qo'y, echki va parrandalar bosh soni kamayib ketgan. Ko'plab kolxoz va sovxozlar o'zini o'zi ta'minlay olmay qoldi. Shu sababli hukumat tarmoqni saqlab qolish va bozor iqtisodiyoti tamoyillariga o'tkazish yo'lida keskin chora-tadbirlar ko'rishga majbur bo'ldi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida chorvachilik tarmog'i bir qator tizimli muammolarga duch keldi:

1. Ozuqa bazasining yetishmasligi. Sobiq ittifoq davrida ozuqa asosan boshqa respublikalardan keltirilgan bo'lib, mustaqillikdan so'ng bu tizim to'xtadi. Natijada chorva uchun yem-xashak ishlab chiqarish keskin kamaydi.

2. Naslchilik ishlarining sustligi. Ilgari davlat byudjeti hisobidan olib borilgan zotli chorva boshlarini yangilash, genetik sifatni yaxshilash ishlari moliyaviy inqiroz sabab to'xtab qoldi.

3. Molxona va infratuzilma tanqisligi. Sovxoz va kolxozlar tugatilgach, yangi fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish bazasi va saqlash sharoitlari yetarli emas edi.

4. Bozor infratuzilmasining shakllanmaganligi. Chorvachilik mahsulotlarini qayta ishlash, saqlash va sotish tizimlari sust rivojlangan, narxlar tartibga solinmagan edi.

5. Kadrlar va ilmiy-ta'lim bazasining zaiflashuvi. Agrar sohadagi oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari moddiy jihatdan qiyin ahvolda qoldi, yosh mutaxassislarining sohaga qiziqishi pasaydi.

Natijada 1990-yillar o'rtalariga kelib, chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 1980-yillardagi ko'rsatkichlarga nisbatan 30–40 foizga kamaygan edi.

3. Davlat siyosatining yo'nalishlari va e'tibor choralari

O'zbekiston hukumati chorvachilikni saqlab qolish va rivojlantirish maqsadida bir qator dastlabki chora-tadbirlarni amalga oshirdi:

“Fermer xo'jaliklarini tashkil etish va rivojlantirish to'g'risida” qarorlar qabul qilinib, chorvador fermerlarga yer va yaylov maydonlari ajratila boshlandi.

1992-yilda Qishloq xo'jaligini isloh qilish davlat dasturi qabul qilinib, chorvachilikni mustaqil iqtisodiy subyektlar sifatida shakllantirish asoslari belgilandi.

Davlat tomonidan imtiyozli kreditlar va subsidiyalar ajratilib, qoramolchilik va parrandachilikni rivojlantirishga rag'bat yaratildi.

Naslchilik ishlarini tiklash maqsadida Respublika zotli qoramol markazlari va veterinariya xizmatlari qayta tashkil qilindi.

Oziq-ovqat xavfsizligi masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylantirildi, chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarishni kengaytirish strategiyasi ishlab chiqildi.

1996–2000-yillarda iqtisodiy barqarorlashuv boshlanganidan so'ng chorvachilikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Ayniqsa Prezident Islom Karimovning "O'zbekistonning o'ziga xos yo'li" konsepsiyasi doirasida agrar islohotlar chuqurlashtirildi. Chorvachilikning ko'p ukkladli xo'jalik tizimi (fermer, dehqon va shirkat xo'jaliklari) shakllandi. Mahalliy ozuqa ekinlari — beda, makkajo'xori, arpa, suli ekiladigan maydonlar kengaytirildi. Qishloq xo'jaligi mashinasozligi, sovutish va qayta ishlash texnologiyalarini yangilash bo'yicha texnik modernizatsiya dasturlari amalga oshirildi. Chorvachilik mahsulotlarini eksportga yo'naltirish, Go'sht-sut sanoati konsernlari tashkil etish orqali tarmoqda bozor infratuzilmasi vujudga keldi.

Xulosa

Mustaqillikning dastlabki yillarida chorvachilik sohasidagi muammolar O'zbekiston iqtisodiyotining o'tish davriga xos bo'lgan umumiy inqirozli holatning ajralmas qismi edi. Ammo davlat tomonidan bosqichma-bosqich islohotlar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va tashkiliy chora-tadbirlar tufayli chorvachilik tarmog'i qisqa muddat ichida tiklana boshladi. Chorvachilik sohasiga e'tibor quyidagi natijalarga olib keldi: aholini go'sht-sut mahsulotlari bilan ta'minlash yaxshilandi; yangi fermer xo'jaliklari vujudga keldi; bozor mexanizmlari joriy qilindi; milliy oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlanishiga zamin yaratildi.

Demak, mustaqillikning dastlabki yillarida chorvachilikdagi muammolarga berilgan davlat e'tibori O'zbekiston agrar sohasining hozirgi rivoj darajasiga asos bo'lgan tizimli islohotlarning negizini yaratdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqlool va taraqqiyot yo'li. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
2. Qishloq xo'jaligini isloh qilish to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 1992-yil.
3. Qodirov M., Tursunov S. O'zbekiston agrar siyosati va islohotlar tarixi. – Toshkent, 2001.
4. Mahmudov N. Chorvachilik iqtisodiyoti asoslari. – Samarqand, 2005.
5. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi hisobotlari (1991–2000-yillar).